

Лекция 6:
Структурни формализми за представяне и използване на знания

РАБОТА С БИТОВИ ЗНАНИЯ В СОЗ

Битовите знания (знания на човека за света, commonsense knowledge) обхващат много области, чието формално описание е много трудно поради редица причини. Границата между битовите (“наивните”) и специализираните (експертните) знания е размита и зависи от нивото, необходимо за осъществяването на всяка конкретна дейност.

Характерни особености на битовите знания:

- голям обем. Полезни експертни системи могат да се изградят с използване на факти и правила, чийто брой е от няколкостотин до няколко хиляди. За описание на “наивните” знания на човека за света са необходими между един и десет милиона факта (такъв е броят на фактите от разглеждания вид в онтологията Сус);
- липса на определени външни и вътрешни граници. Не е лесно да се каже нито какво точно включват битовите знания, нито как е целесъобразно да се разделят на части, които могат да се описват и изучават поотделно;
- трудност при представянето на някои категории, чужди на традиционната логика (например минало и бъдеще време, условност, намерение и др.);
- голям дял на приблизителните твърдения, с които традиционната логика не може да се справи.

Необходимост от работа с битови знания в СОЗ:

- системи, разполагащи с битови знания, биха били приложими в ежедневната човешка дейност;
- експертните системи биха били по-полезни, ако имаха повече знания за начина на мислене на потребителите си (който е човешки, следователно битов);
- разширяването на знанията на експертните системи вероятно би било по-ефективно, ако те познаваха основните аналогии и метафори на човешкото мислене;
- разбирането на естествен език по принцип изисква битови знания.

ПИЗ ЧРЕЗ СЕМАНТИЧНИ МРЕЖИ

Обща характеристика. Декларативен формализъм, един от т. нар. структурни формализми за ПИЗ (при структурните формализми знанията се представят чрез множество структурни единици (елементи), свързани помежду си чрез явно зададени връзки).

Семантичните мрежи (СМ) представляват ориентирани графи, формулиращи таксономична информация за предмети или обекти (вкл. предметени абстрактни понятия) и техните свойства. С възлите в една СМ се означават обектите (понятията, класовете и т.н.) от предметната област, а с дъгите – връзките (отношенията, релациите) между тях.

Първоначално СМ са използвани за описание (представяне) на значението на думи от компютърни речници.

Типове възли в СМ:

- релационни константи (таксономични категории или свойства);
- обектни константи (предмети или обекти от областта).

Типове дъги в СМ:

- тип “подмножество” (описват релации от тип клас – суперклас);
- тип “елемент” (описват релации от тип обект – клас);
- тип “функция” (описват свойства на обектите и класовете).

Използване на знанията, представени чрез СМ: наследяване (немонотонни разсъждения).

Разиширяване на изразителната сила на семантичните мрежи:

- Представяне на произволни n-арни релации: метод на Саймънс;
- Представяне на знания, които се формулират чрез твърдения, съдържащи квантори за съществуване и всеобщност: разделени СМ (partitioned semantic nets).

Обща оценка на семантичните мрежи като формализъм за ПИЗ

Специфични преимущества: простота, нагледност, яснота, естественост на представянето.

Недостатъци и проблеми:

- недостатъчна изразителна сила;
- неясна семантика;
- проблеми при извършването на различни операции със семантични мрежи;
- проблеми при управлението на наследяването.

ПИЗ ЧРЕЗ ФРЕЙМОВЕ

Обща характеристика. Фреймът е структура от данни, предназначена за описание на дадена стандартна, стереотипна ситуация (М. Мински). Идеята за фреймовете съответства на създаването и използването на представи, аналогии и натрупан опит в човешкото мислене.

Според някои автори фреймовете са структури, всяка от които се състои от име и множество двойки *атрибут – стойност*. Името отговаря на възел в семантична мрежа, атрибутите – на имената на дъгите, излизащи от този възел, а стойностите – на възлите, до които водят дъгите. Фреймът може да включва и *метазнания* (информация за самия фрейм или цялата фреймова система, а не за представяния чрез фрейма обект).

Атрибутите могат да имат стойности по подразбиране. Могат да се задават условия и ограничения за стойностите им или процедури, които да се извикват при добавяне или опит за достъп до стойността на даден атрибут. Обектът може да бъде представен не чрез един фрейм, а чрез фреймова система, в която на всеки от няколко възможни (разглеждани) аспекта на обекта съответства отделен фрейм, свързан с останалите чрез явно зададени връзки или общи стойности на определени атрибути.

Затова е по-точно да се каже, че фреймът е структура от данни, която включва три нива на йерархия:

- т. нар. *self* информация (името на фрейма);
- множество от *слотове* (атрибути);
- множество от *фасети*, асоциирани със слотовете.

Основни стратегии за търсене (наследяване на свойства) в езика FRL (Frame Representation Language): I-търсене, Z-търсене, N-търсене.

Обща оценка на фреймовете като формализъм за ПИЗ

Специфични преимущества:

- естественост на представянето (представянето е близко до начина, по който се съхраняват знания за различните понятия в човешкия мозък);
- модулност и йерархична структура на базата от знания;
- добри възможности за задаване на свойства (стойности), които са валидни по подразбиране.

Недостатъци и проблеми:

- неясна семантика;
- недостатъчна изразителна сила;
- проблеми при управлението на наследяването.